

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали V Міжнародної
науково-практичної конференції**

19 грудня 2024 року

Конференцію присвячено пам'яті Леоніда Яковича Новаковського,
академіка НААН України, доктора економічних наук, професора,
Почесного землевпорядника України, Заслуженого діяча науки і техніки України

Київ 2025

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 грудня 2024 р.). Київ : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2025. 103 с.

Видання містить матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У тезах доповідей учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the V International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подано в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України
(протокол № 2-2 від 24 лютого 2025 р.)

ISBN 978-617-8571-19-1

© Інститут землекористування НААН України, 2025
The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2025

СЕКЦІЯ 10.
АГРАРНА І ЗЕМЕЛЬНА ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА ТА ПРОДОВОЛЬСТВА, СІЛЬСЬКИЙ
РОЗВИТОК

Бородіна О.М.

*акад. НАН України, зав. відділу економіки і політики аграрних перетворень
ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”*

м. Київ, Україна,

Інститут розвитку села та сільського господарства Польської академії наук (IRWiR PAN)

м. Варшава, Польща

Яровий В. Д.

к.е.н., ст.н.с..

ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

м. Київ, Україна,

Інститут розвитку села та сільського господарства Польської академії наук (IRWiR PAN)

м. Варшава, Польща

ДО ПИТАННЯ МОДЕЛЮВАННЯ АГРАРНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ
У КОНТЕКСТІ ПРАВ ЛЮДИНИ І ПРИНЦИПІВ АГРОЕКОЛОГІЇ

Агроекологія – це система господарювання, яка емпірично свідчить про можливість досягнення цілей сталого розвитку у сфері виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства. В останні десятиліття вона набула нового визнання та особливого значення [1], оскільки тією чи іншою мірою сприяє досягненню п'ятнадцяти із сімнадцяти Цілей сталого розвитку. Найбільший внесок агроекологія здатна зробити «... в подолання голоду і бідності, зміцнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування й здоров'я людей (цілі № 1 і 2); боротьбу із зміною клімату і збереження екосистем суші (цілі № 13 і 15); подолання соціальної нерівності між людьми, створення умов для отримання молоддю гідної роботи, забезпечення гендерної рівності (цілі № 10, 8 і 5)» [2], що становить соціоекономічну основу трансформаційного потенціалу сучасної агроекології.

Осучаснення та масштабування концепції агроекології також пов'язується із забезпеченням базових прав людини на продовольство, доступ до землі, води і безпечного довкілля, до засобів існування за місцем проживання на сільських територіях. На порядку денному сталого розвитку на період до 2030 року – заклик до здійснення «сміливих реформаторських кроків, які настійно необхідні

для того, щоб вивести світ на траєкторію сталого та життєздатного розвитку у прагненні забезпечити реалізацію прав людини для всіх» [3].

Забезпечення стійкості агропродовольчого сектору в умовах повоєнної відбудови на принципах агроекології вимагає збереження, відновлення та ефективного використання внутрішніх ресурсів, серед яких ключовим є земля. З точки зору глобальних та регіональних моделей землекористування, що розроблялися в останні десятиліття і включали також територію України, війна,

лібералізація ринку сільськогосподарських земель та європейська інтеграція є новими викликами і чинниками, які зумовлюють необхідність суттєвого переосмислення цільових установок та обмежень таких моделей в частині використання сільськогосподарських угідь.

Серед пов'язаних із війною викликів можна виділити забруднення земель, руйнування інфраструктури, що забезпечує функціонування агропродовольчого сектору, обмеження в доступі до землі для фермерів, труднощі з отриманням землі для внутрішньо переміщених осіб. Серед пов'язаних із лібералізацією ринку землі – ризики концентрації земель великими агрохолдингами, неаграрними компаніями, використання землі як спекулятивного інвестиційного активу, недостатній захист прав малих фермерів на ринку. Серед пов'язаних із євроінтеграцією – необхідність врахування вимог ЄС щодо сталого землекористування, екобезпеки та соціальної справедливості, а також потреба у врахуванні досвіду держав, що приєдналися до ЄС під час попередніх хвиль розширення. Ці нові виклики посилюють ризики порушення правземлевласників, землекористувачів, виробників і споживачів продовольства, а також місцевих сільських громад.

З огляду на вищесказане, існуючі чи нові моделі землекористування потребують суттєвої адаптації до нових реалій. Це вимагає наступного:

- інтеграції в концептуальні рамки моделей правозахисного підходу, що передбачає забезпечення рівного доступу до ресурсів, справедливий розподіл вигод від землекористування, захист прав вразливих груп, боротьбу з дискримінацією [4];

- врахування соціально-економічних, екологічних факторів та орієнтирів в частині забезпечення населення місцями прикладання праці завдяки реалізації можливостей використовувати земельні ресурси для покращення добробуту селянських родин та громад, підтримки малих фермерів, збереження біорізноманіття, зменшення негативного впливу на довкілля;

- уточнення цільових функцій та обмежень моделей, включення в них нових цільових показників для більш повного та комплексного охоплення соціальних, інституційних та екологічних аспектів, забезпечення інтегрованого та збалансованого підходу до сталого розвитку, врахування наслідків війни, потреби у відновленні продуктивних характеристик земель, забезпеченні продовольчої безпеки тощо.

Моделювання аграрного землекористування в Україні з урахуванням вищезазначених засад може сприяти підвищенню ефективності процесів програмування розвитку агропродовольчої сфери в умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції, уточненню державних стратегій у цій сфері – з

урахуванням принципів агроекології, соціальної справедливості та захисту прав

людей, для вдосконалення державної підтримки малих фермерів, для підвищення дієвості механізмів контролю за ринком землі, уточнення програм відновлення забруднених земель, прискорення впровадження європейських стандартів у цій сфері з урахуванням національних інтересів.

Отже, планування та моделювання повоєнного відновлення аграрного сектору України вимагає комплексного підходу, що враховує сучасні виклики та перспективи. Інтеграція правозахисного підходу, врахування соціально-економічних та екологічних факторів, а також адаптація моделей землекористування до нових реалій є ключовими умовами для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та продовольчої безпеки України.

Уточнення цільових функцій моделей аграрного землекористування та формулювання нових їх обмежень, пов'язаних із реалізацією правозахисного підходу, повинні здійснюватися з урахуванням положень Декларації ООН про права селян та інших людей, що працюють у сільській місцевості [4] та агроекологічних принципів ФАО [5].

Дослідження виконане в рамках проєкту "Substantiation and measures for implementation of a human rights-based integrated approach to rural development, food security and land policy in post-war rebuilding of Ukraine" (скор. "rUAr: Rebuild Rural Ukraine"), фінансованому в рамках програми "Long-term program of support of the Ukrainian research teams at the Polish Academy of Sciences carried out in collaboration with the U.S. National Academy of Sciences with the financial support of external partners", а також в рамках НДР "Соціоекономічний вимір переходу сільського господарства та сільських територій України до розвитку на засадах агроекології" № держреєстрації 0123U100819.

Список використаних джерел

1. Gliessman, S.R., editor. (2001). *Agroecosystem Sustainability: Developing Practical Strategies*. CRC Press, Boca Raton, Florida. <https://ru.scribd.com/document/175982108/Gliessman-2001-Agroecosystem-Sustainability>
2. Бородіна О. М., Прокопа І. В. (2023). Соціоекономічна складова розвитку сільського господарства і села на засадах агроекології: науково-прикладні аспекти. *Економіка України*. № 5. С. 82-96. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001409033>
3. UN Resolution 70/1 (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
4. Бородіна О.М., Геєць В.М., Шакун В.І. (2022). Забезпечення прав людини в земельних правовідносинах: соціоекономічні й правові засади. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 29. №1. 150 с. С. 59-69. <https://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-naprn-1-2022-r/zabezpechennya-pravyudini-v-zemelnykh-pravovidnosinakh-sotsioekonomichni-y-pravovi-zasadi>
5. United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas: resolution / adopted by the Human Rights Council on 28 September 2018. UN. Human Rights Council (39th sess. : 2018 : Geneva). <https://digitallibrary.un.org/record/1650694?v=pdf>
6. The 10 Elements of Agroecology. Guiding the Transition to Sustainable Food and Agricultural Systems. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/3d7778b3-8fba-4a32-8d13-f21dd5ef31cf/content>

On the issue of modelling agrarian land use in the context of human rights and agroecological principles

Abstract. *This article explores the modelling of agrarian land use in Ukraine, focusing on the integration of human rights and agroecological principles. It analyses the impact of war, land market liberalization, and European integration on land use models. Emphasising the need for adaptation, the study proposes integrating human rights approaches, considering socio-economic and ecological factors, and adjusting model parameters. It argues that incorporating these elements is crucial for sustainable post-war recovery, aligning with UN declarations and FAO agroecological principles, and enhancing food security and social justice in Ukrainian agrarian sector.*